МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет філософський
Кафедра історії філософії

Затверджено
На засіданні кафедри історії філософії
філософського факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол №1 від 31 серпня 2021 р.)

Завідувач кафедри історії філософії
докт. філос. наук, доц. Дахній А.Й.

Силабус з навчальної дисципліни

«ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ»

першого освітньо-наукового рівня вищої освіти

для студентів першого курсу бакалаврату (033 «Філософія»)

Львів 2021 р.

Назва курсу	Філософська антропологія
Адреса викладання курсу	м.Львів, вул. Університетська, 1. Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Філософський факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, кафедра історії філософії
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	03 Гуманітарні науки 033 Філософія
Викладач курсу	Дахній Андрій Йосипович, доктор філософських наук, завідувач кафедри історії філософії, доцент
Контактна інформація викладачів	a-dakhniy@ukr.net № моб. тел.: 0957365081
Консультації по курсу відбуваються	Щоп'ятниці, 15:30-16:30 год. (м.Львів, вул. Університетська, 1, кафедра історії філософії, ауд. 303).
Сторінка курсу	http://filos.lnu.edu.ua – електронна сторінка кафедри історії філософії ЛНУ імені Івана Франка
Інформація про курс	Дисципліна «Філософська антропологія» є дисципліною для бакалаврської освітньої програми «Філософія», яка викладається в одному семестрі в обсязі 3-х кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Коротка анотація курсу	З-поміж різноманіття філософських проблем питання антропології завжди викликали особливий інтерес: антропологічна царина потрапила у фокус уваги західного мислення починаючи від софістів, і з того часу вже не сходить із порядку денного. Антропологічні підходи щоразу детермінувалися історичними й соціокультурними обставинами, але при цьому важливо виявити якісь незмінні і сталі чинники. Ключовими в курсі розглядаються питання взаємодії людини

	з природою, Богом, суспільством і технікою. До аналізованих питань входять також сенсожиттєві проблеми, співвідношення душі і тіла, питання свободи, смерті, любові. Курс передбачає ретельне вивчення текстів першоджерел філософів, які зробили найбільший внесок в розробку і розв'язання антропологічної проблематики.
Мета та цілі курсу	Метою вивчення дисципліни «Філософська антропологія» є ознайомлення студентів із особливостями ключових ідей, концепцій і понять західного мислення, починаючи з античності і закінчуючи початком XXI сторіччя, які торкаються проблем філософської антропології; особлива роль відводиться екзистенційному антропологічному дискурсу
Література для вивчення дисципліни	1. Аббаньяно Н. Мудрость философии. Пер. с итал. – Санкт-Петербург, 1998. 312 с. 2. Августин. Сповідь / пер. з лат. Ю. Мушака. Київ: Основи, 1996. 319 с. 3. Бердяев Н. А. Откровение о человеке в творчестве Достоевского. О Достоевском. Творчество Достоевского в русской мысли 1881-1931 годов. Сборник статей. Москва: Книга, 1990. С. 215-233. 4. Брукс Д. ДНК особистості / пер. з англ. Г. Елланської. Київ: Наш формат, 2017. 376 с. 5. Бубер М. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням / пер. з нім. В. Терлецького і Н. Спринчан. Київ: Дух і Літера, 2012. 272 с. 6. Вюллер Т. Що таке час / пер. з норв. С.Волковецької. Київ: Ніка-Центр, Львів: Видавництво Анетти Антоненко, 2018. 160 с. 7. Галік Т. Ніч сповідника. Парадокси малої віри у постоптимістичну епоху / перекл. з чеської Н. Лобур, Л. Федик.

	Жовква: Місіонер, 2010. 288 с. 8. Гаспаров М. Занимательная Греция. Рассказы о древнегреческой культуре. Москва: Б.С.Г. ПРЕСС, 2007. 591 с. 9. Давыдов Ю. Н. Любовь и свобода: избранные сочинения / сост. В.В. Сапов. Москва: Астрель, 2008. 576 с. 10. Дахній А. Динаміка людської особи в передекзистенціалізмі XIX сторіччя: С. К'єркеґор і Ф. Достоєвський. Вісник Львівського університету. Філософські науки. Випуск 10. Львів, 2007. С. 53-66. 11. Дахній А. Нариси історії західної філософії XIX-XX ст.: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 488 с. 12. Демидов А. Феномены человеческого бытия: учеб. Пособие. Минск: Экономпресс, 1999. 180 с. 13. Еріксен Т. Г. Тиранія моменту: швидкий і повільний час в інформаційну добу / пер. з англ. В. Дмитрука. Львів: Кальварія, 2004. 196 с. 14. Зотов А. Ф. Современная западная философия: учебн. Москва: Высшая школа, 2001. 784 с. 15. Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство / пер. с фр. Москва: Политиздат, 1990. 415 с. 16. Киркегор С. Наслаждение и долг / пер. с датс. П. Ганзена. Київ: AirLand, 1994. 504 с. 17. Клочовський Я. А. Філософія діалогу / пер. з польс. К. Рассудіної. Київ: Дух і літера, 2013. 224 с. 18. Конфуцій. Вислови. Перекл. укр. Я.Житіна. Харків: Фоліо, 2019. 209 с. 19. Коплстон Ф. История философии. XX век. / пер. с англ. П. А. Сафронова. Москва: ЗАО Центрполиграф, 2002. 269 с. 20. Кьеркегор С. Заключительное ненаучное послесловие к «Философским крохам» / пер. с датс. С. Исаева. Санкт-Петербург: изд-во С.-Петерб. ун-та, 2005. 680 с. 21. Кьеркегор С. Страх и трепет / пер. с датс. С. Исаева. Москва:

	Республика, 1993. 383 с. 22. Левинас Э. Избранное: Трудная свобода / пер. с франц. Москва: РОССПЭН, 2004. 752 с. 23. Левит К. От Гегеля к Ницше. Революционный перелом в мышлении XIX века. Маркс и Кьеркегор / пер. с нем. Санкт-Петербург: Владимир Даль, 2002. 671 с. 24. Лепп І. Християнська філософія екзистенції / пер. з франц. В. Ляха, О. Марштупенко. Київ: Університетське видавництво «Пульсари», 2004. 148 с. 25. Лютий Т. Ніцше. Самоперевершення. Київ: Темпора, 2016. 978 с. 26. Маритен Ж. Интегральный гуманизм. Пер. с франц. М., 1993. 27. Монтень М. Проби. Пер. з франц. К., 2009. 28. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади. Пер. з нім. К.: Основи, Дніпро, 1993. 415 с. 29. Паскаль Б. Думки. Пер. з франц. К., 2009. 30. Татаркевич В. Історія філософії. Т. 3 / пер. з польс. О. Гірного. Львів: Свічадо, 1999. 568 с. 31. Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. Т. 4. От романтизма до наших дней / пер. с итал. Санкт-Петербург: Петрополис, 1997. 849 с. 32. Рудинеско Е. Філософи в обіймах бурі / пер. з фр. О. А. Юдіна. Київ: Ніка-Центр, 2007. 208 с. 33. Свааб Д. Наш творчий мозок. Пер. з нім. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 463 с. 34. Сенека Л.А Моральні листи до Луцілія. Пер. з лат. К. 1999. 35. Сумерки богов / Сост. и общ. ред. А. А. Яковлева: Перевод. М.: Политиздат, 1990. 398 с. 36. Смит Р. Быть человеком: историческое знание и сотворение человеческой природы / пер. с англ. Ирины Мюрберг; под науч. ред. Ирины Сироткиной. Москва: Канон+ РООИ Реабилитация, 2014. 368 с.

	37. Габермас Ю. Постметафізичне мислення / пер. з нім., післямова та прим. В. М. Купліна. Київ: Дух і Літера, 2011. 280 с. 38. Ваттимо Дж. Техника и существование. Пер. с итал. М.: Канон+, 2013. 208 с. 39. Уильямс Р. Достоевский. Язык, вера, повествование / пер. с англ. Н. Пальцева. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2013. 295 с. 40. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. Пер. з англ. К.: Наш формат, 2020. 186 с. 41. Фюрст М. Тринкс Ю. Філософія / Пер. з нім. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2018. – 544с. 42. Харарі Ю. Н. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього. Пер. з англ. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. –540 с. 43. Харарі Ю. Н. 21 урок для 21 століття. Пер. з англ. – К.: BookChef, 2018. – 413 с. 44. Ціцерон М.Т. Тускуланські бесіди. Про обов’язки. Пер. з лат. – Л.: Апріорі, 2021. 440 с. 45. Gebauer G. (Hrsg.) Anthropologie. Leipzig: Reclam Verlag, 1998. 331 s. 46. A Companion to Phenomenology and Existentialism. Ed. By H. L. Dreyfus and M. A. Wrathall. Oxford: Blackwell, 2006. 624 s. 47. Carman T. Authenticity and Asymmetry. Carman T. Heidegger’s Analytic. Interpretation, Discourse, and Authenticity in Being and Time. Cambridge: University Press, 2003. P. 264-284. 48. Cooper D. E. Existentialism as a philosophical movement. Crowell S. (Ed.) The Cambridge Companion to Existentialism. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. P. 27-49. 49. Crowell S. Reason and Will. Husserl and Heidegger on the Intentionality of Action. Heidegger-Jahrbuch 6. Heidegger und Husserl. Freiburg/München: Karl Alber Verlag, 2012. P. 249-268. 50. Dietz W. Sören Kierkegaard. Existenz und Freiheit. Frankfurt am

Main: Hain, 1993. 479 s.
51. Dreyfus H. L. «What a monster then is man»: Pascal and Kierkegaard on being a contradictory self and what to do about it. Crowell S. (Ed.) The Cambridge Companion to Existentialism. Cambridge : University Press, 2012. P. 96-110.
52. Fryszman A Kierkegaard and Dostoyevsky Seen Through Bakhtin's Prism. Kierkegaardiana 18 1996. Ed. by J. Garff. Copenhagen: C. A. Reitzels Forlag, 1996. P. 100-125.
53. Gloy K. Grundlagen der Gegenwartsphilosophie. Eine Einführung- Paderborn: Wilhelm Fink Verlag, 2006. 288 s.
54. Gondek H.-D. Tengelyi L. F.Dastur und die Endlichkeit und Sterblichkeit des Menschen. Gondek H.-D. Tengelyi L. Neue Phänomenologie in Frankreich. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2011. S. 521-557.
55. Harries K. The antinomy of being: Heidegger's critique of humanism. Crowell S. (Ed.) The Cambridge Companion to Existentialism. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. P. 178-198.
56. Hügli A. Lübcke P. Philosophielexikon. Personen und Begriffe der abendländischen Philosophie von der Antike bis zur Gegenwart. Hamburg: Rowohlt, 1997. 703 s.
57. Inwood M. Heidegger. Aus dem Engl. Freiburg-Basel-Wien: Herder, 1999. 159 s.
58. Jancke W. Existenzialismus? Kritik und Restitution. Langthaler R. Hofer M. (Hg.) Existenzphilosophie. Anspruch und Kritik einer Denkform. Wiener Jahrbuch für Philosophie, Band XLV / 2013. Wien: new academic press 2014. S. 9-29.
59. Jaspers K. Aneignung und Polemik. Gesammelte Reden und Aufsätze zur Geschichte der Philosophie. München: R. Piper Verlag, 1968. 520 s.
60. Kampits P. J.-P.Sartre. München: Verlag C.H.Beck, 2004. 173 s.
61. Lacina K. Der Tod. Wien: facultas, 2009. 117 s

62. Love J. Tolstoy: A Guide for the Perplexed. New York: Continuum, 2008. 175 p.
63. Malpas J. Existentialism as literature. Crowell S. (Ed.) The Cambridge Companion to Existentialism. Cambridge: University Press, 2012. P. 291-321.
64. Mcdonald W. Kierkegaard and Romanticism. Lippitt J. Pattison G. (Ed.) The Oxford Handbook of Kierkegaard. Oxford: Oxford University Press, 2015. P. 94-111.
65. Möbuss S. Existenzphilosophie. Band 2: das 20. Jahrhundert. Freiburg/München: Karl Alber Verlag, 2015. 336 s.
66. Mooney E. F. Pseudonyms and 'style'. Lippitt J. Pattison G. (Ed.) The Oxford Handbook of Kierkegaard. Oxford: Oxford University Press, 2015. P. 191-210.
67. Mortensen J. N. The Commom Good: An Introduction to Personalism. Wilmington: Vernon Press, 2017. 169 p.
68. Paz O. El diablo y el ideologo: Dostoyevski. Paz O. Obras completes. – Mexico: Fondo de Cultura Economica. Excursiones/Incursiones. Dominio extranjero, 1994. P. 385-391.
69. Rheinberger H.-J. Heidegger and Cassirer on Science after the Heidegger and Cassirer of Davos. History of European Ideas. 2015. №41 (1). P.440-446.
70. Sölter A.-F. „Und das jetzige Menschentum verschwindet". Heideggers kulturkritische Diagnose des gegenwärtigen Zeitalters in den Schwarzen Heften Denker A. Zaborowski H. (Hg.) Jenseits von Polemik und Apologie. Die Scgwarzen Hefte in der Diskussion. Freiburg-München, 2020. S.171-205.
71. Walsh S. Kierkegaard's Theology. Lippitt J. Pattison G. (Ed.) The Oxford Handbook of Kierkegaard. Oxford : Oxford University Press, 2015. P. 292-308.
72. Weischedel W. Die philosophische Hintertreppe. Die großen Philosophen in Alltag und Denken / Wilhelm Weischedel. München: Deutscher Taschenbuch Verlag 2001. 301 s.

	73. Wesche T. Kierkegaard. Eine philosophische Einführung. Stuttgart: Philipp Reclam jun., 2003. 224 s.
Тривалість курсу	90 год. 3 кредити
Обсяг курсу	48 годин аудиторних занять. З них 16 годин лекцій, 16 годин практичних занять. На самостійну роботу передбачено 58 годин.
Очікувані результати навчання	Після завершення цього курсу студент буде **знати**: • особливості виникнення і розвитку у західній філософії антропологічної проблематики; • історичний і систематичний типи дослідження антропологічної проблематики, їхню взаємодоповнювальність; • виокремлення філософської антропології з-поміж інших типів антропології: богословської, наукової тощо; • підходи найвагоміших представників західного мислення до формулювання та вирішення питань філософської антропології; • методологію вивчення філософської антропології; • ключові підходи до філософсько-антропологічної проблематики в залежності від типу західного мислення; • основні ідеї «континентальної філософії» стосовно антропологічної проблематики **Вміти:** • давати визначення і грамотно оперувати ключовими термінами тих чи інших течій, які досліджують питання антропологічної філософської рефлексії; • застосовувати здобуті знання для аналізу та інтерпретації різноманітних філософських поглядів сучасності, які торкаються антропологічної проблематики;

	• розуміти особливості взаємозв'язку між антропологічними ідеями мислителів того самого філософського напрямку та водночас віднаходити паралелі до концепцій репрезентантів інших течій мислення; • володіти методологією та методами пізнання, які застосовує філософська антропологія; • ідентифікувати та аналізувати поняття, властиві для певного напряму чи філософа, які працюють у межах антропологічного знання. Внаслідок вивчення дисципліни очікується набуття здобувачами загальних і фахових компетенцій. Загальні компетенції: ЗК1.Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу. ЗК3. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел. ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. ЗК6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК11. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. Фахові компетенції: ФК6. Здатність викладати міркування послідовно, логічно, систематично та аргументовано. ФК7. Здатність аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки. ФК9. Здатність застосовувати в професійній діяльності філософські методи і підходи ФК10. Здатність аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та загальнонаукової

	проблематики. ФК11. Здатність застосовувати в професійній діяльності знання про засади, розвиток і сучасний стан наукового та гуманітарного знання. ФК14. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях на засадах діалогу, відкритості й толерантності. Програмні результати: РН1.Розуміти сенс філософії, її місце в системі культури. РН2. Розуміти розмаїття та специфіку філософських дисциплін, знати філософську термінологію. РН4. Аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та загальногуманітарної проблематики. РН10. Мати навички реферування, систематизованого огляду та порівняльного аналізу філософської та загальнонаукової літератури. РН11. Вміти аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки. РН15. Мати навички ведення інтелектуальних дискусій на засадах діалогу, відкритості й толерантності. РН16. Вміти застосовувати загальногуманітарні та філософські знання в різних сферах життєдіяльності.
Ключові слова	Антропологія, екзистенція, просвітлення екзистенції, «ілюмінація», трансценденція, комунікація, динаміка, «межові ситуації», страх, провина, вибір, смерть, сенс життя, філософія життя, екзистенційна філософія, герменевтика, феноменологія, філософська антропологія, постмодернізм, діалектика непрямого повідомлення, маєвтичний експеримент

Формат курсу	Очний
	Проведення лекцій, практичних (семінарських) занять та консультації для кращого розуміння тем
Теми	*Тема 1. Предмет, завдання і структура курсу.* Визначення предмету, мети й основних параметрів курсу. Співвідношення філософської антропології з біологічною (науковою) та релігійною парадигмами антропологічного знання. Місце антропології в структурі філософського знання, її кореляція з онтологією, гносеологією, етикою, аксіологією тощо. *Тема 2. Започаткування антропологічної рефлексії в західній філософії* Систематичний та історичний способи постановки питань стосовно філософської антропології. Антропологічні питання: від античності до початку XXI сторіччя. Антропологічні сліди в досократівській філософії. Антропологічні погляди Діогена з Аполлонії. Значення софістів. Переваги і недоліки антропології софістів. Сократівсько-платонівська критика суггестії та еристики. *Тема 3. Антропологічна рефлексія в межах синтетичного періоду античної філософії.* Сократовий спадок. Етичний раціоналізм і маєвтичний експеримент. Вчення про душу Платона і Аристотеля. Схожості та відмінності. Основні ідеї Аристотелевого трактату «Про душу». Вищість раціональної природи. Людина як істота соціальна і розумна. Людина в теоретичному, практичному та «поєтичному» вимірах. Інтегративність Аристотелевого підходу до людини. *Тема 4. Людина в елліністичному мисленні.* Радикальні історичні зміни і перегляд поглядів на людину. «Атараксія» та «апатія» як психологічно-філософські стани. Протиставлення індивіда до суспільства. Підданий замість громадянина. Діоген Сінопський. Антропологія кініків. Людина і тварина. Ідеал природної людини. Антропологічні погляди епікурейців. Оволодіння практичною мудрістю у справі подолання страху перед богами, перед невідомим і перед смертю.

	Тема 5. Антропологічні погляди філософії стоїцизму. Антропологічні погляди стоїків та їхня еволюція. Від Зенона до римської Стої. Неостоїцизм у римському мисленні: долання крайнощів кінізму, скептицизму, епікуреїзму. Філософ-стоїк і людські слабкості. Доктрина апатії і стратегія позбавлення афективних станів. *Тема 6. Антропологія у християнській філософській традиції середньовіччя: від бл. Августина до Томи Аквінського.* Антропологічні погляди на основі християнської релігії. Антропологія як христологія. Наслідування Христа. «Агапе» і любов до ближнього. Від агапе до caritas. Протиставлення caritas до cupiditas. Деструкція егоїстичного концепту любові. Чинник гріховності в контексті переродження людини: від Адама до Ісуса Христа. Концепт любові у Августина в інтерпретації Ганни Арендт. Антропологія Томи Аквінського. Людина як compositum душі і тіла. Полеміка з аверроїстами. *Тема 7. Антропологічні погляди Б. Паскаля* Антропологічні погляди М. Монтеня. Скептицизм пізнього Ренесансу і його специфіка. Осмислення людини як істоти «із плоті і крові». Вплив Монтеня на Паскаля. Антропологічні відкриття Паскаля. Самотність людини у космосі. Велич і мізерність людини. Онтологічна і морально-етична дуальність людського існування. Танатологічна проблематика. Паскаль як предтеча екзистенціалізму. *Тема 8. Антропологічні погляди романтиків* Погляди на людину крізь призму антагонізму між романтизмом та Просвітництвом. Нове прочитання Шекспіра, Сервантеса, Кальдерона. Багатогранність і суперечлива природа людини. Європа і християнський світ. Спроби реабілітації християнських цінностей у романтизмі. Новаліс, Шатобріан, Баадер. Філософія романтизму і «весна народів». *Тема 9. Антропологічні погляди Ім. Канта.* Людське повноліття як здатність жити своїм власним розумом. «Що таке людина?» – заключне з чотирьох фундаментальних питань

	філософії. Інструментальне і комунікативне ставлення до Іншого. Ідеї Канта в переосмисленні критичною теорією Франкфуртської школи. *Тема 10. Від людини до надлюдини. Ф.Ніцше* Трансформація Шопенгауерових ідей Фрідріхом Ніцше: від «волі до життя» до «волі до влади». Основні ідеї Ніцше. «Так казав Заратустра». Концепт нігілізму. Імморалізм Ніцше й радикальна критика християнства. «Антихристиянин» Вичерпання проекту людини. Людина як линва між твариною та надлюдиною. Три перетворення людського духу. Етика «любові до дальнього». *Тема 11. Екзистенційне тлумачення людини у філософії С.К'єркегора.* Загальна ідентифікація екзистенційної філософії. Поняттєва специфіка. Міждисциплінарний вимір екзистенційних ідей. Екзистенційність і екзистенціальність. Основні критерії екзистенційного мислення. К'єркеґор: діалектика непрямого повідомлення і стадіальна концепція. Естетична, етична та релігійна стадії людського існування, їхні основні репрезентанти. Телеологічне усування етичного на релігійній стадії. Поняття конфініумів. Поняття провини, страху і відчаю. *Тема 12. Екзистенційне мислення XX сторіччя.* Історичні й соціальні передумови постання екзистенціалізму як течії. Релігійний екзистенціалізм Ясперса. Предметне буття, екзистенція та трансценденція. Комунікація. «Межові ситуації» як передумова виявлення екзистенції. Екзистенціальна філософія М.Гайдеґґера. Екзистенціали як феномени людського буття. Історичний контекст людського існування. Темпорально-танатологічний дискурс. Феномен атеїстичного екзистенціалізму Сартра. Філософія моралі в конкретній життєвій ситуації. Явище вибору. Конфліктність двох свобод. *Тема 13. Вчення про людину і концепція гуманізму у філософії неотомізму* Концепція інтегрального гуманізму Ж. Марітена. Критика двох моделей гуманізму з точки зору християнського мислення. Теоцентричний гуманізм як противага до гуманізму антропоцентричного. Критика радянської та ліберальної концепцій гуманізму. Релігійне мислення Е.Жільсона. Феномен aggiornamento. Неотомізм і сучасне католицьке мислення. Переосмислення поняття caritas та енцикліка Папи Бенедикта XVI «Бог є любов».

	Тема 14. Антропологія в межах феноменологічного мислення. Філософія Макса Шелера. Становище людини в космосі. Інтенціональність свідомості. Епохе. Феноменологічна редукція. Життєвий світ і наука. Від Е.Гуссерля до Ж.-Л. Марйона. Внесок у феноменологію М. Гайдеґґера. Герменевтична феноменологія як корекція феноменології трансцендентальної. Феноменологія тілесності М. Мерло-Понті. Етика Е. Левінаса як альтернатива до фундаментальної онтології Гайдеґґера. Філософія обличчя Іншого. Феноменологія в сучасних умовах. Феноменологія дару Ж.-Л. Марйона. *Тема 15. Антропологічні ідеї у світлі розвитку американського прагматизму.* Поняття ситуації. Взаємодія організму і середовища. Прагматистська теорія істини як альтернатива до кореспондентської моделі. Принцип практичних наслідків Ч.С. Пірса. Філософія і психологія на прагматистських засадах: В. Джеймс. Розвиток прагматистських ідей у Дж. Дюї: інструменталізм. Неопрагматизм Р. Рорті. Спроба синтезу «раннього» Гайдеґґера та «пізнього» Вітгенштайна. *Тема 16. Філософія постмодернізму у контексті проблематики постлюдини.* Ніцше і постмодернізм. Іманентистська перспектива сприйняття людини. Основні критерії постмодернізму. Критика принципового, апологія випадкового. Ж.Дельоз і поняття різоми. Прикладна етика. Осмислення явищ клонування, евтаназії тощо. Колажність культури. Когнітивні науки та вагомість нейронаук. Інформаційна та біотехнологічна революції як визначальні для сучасного стану світу. Кіберпростір людини.
Підсумковий контроль, форма	залік у кінці семестру усний
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують знань з філософських і історико-філософських дисциплін, достатніх для сприйняття категоріального апарату, розуміння першоджерел і глибинного зв’язку між філософськими концепціями.
Навчальні методи та техніки, які будуть	Презентація, лекції, дискусії. Проведення останніх сприятиме побудові освітнього простору як простору прояву пізнавальних ініціатив та

використовуватися під час викладання курсу	інтересів студентів і створення індивідуальної освітньої траєкторії. Завдяки дискусіям зі студентами мають бути встановлені партнерські, паритетні стосунки, які б сприяли найбільш повному розкриттю особистісного інтелектуального потенціалу кожного з них.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за таким співвідношенням: за участь у семінарських заняттях студент може отримати максимально 40 балів (щонайбільше – 5 за одне з вісьмох занять). Максимально 10 балів студент може набрати через написання підсумкового есе. 50 балів студентові вдасться набрати у випадку вдалої усної відповіді на заліку. Підсумкова максимальна кількість балів 100 **Академічна доброчесність**: Очікується, що роботи студентів будуть їхніми оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі аспіранта є підставою для її незарахуванння викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. **Відвідання занять** є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні зайняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов’язані дотримуватися усіх термінів, визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.

	Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти всіляко заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел (у тому числі інтернет-ресурсів), яких немає серед рекомендованих. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.
Питання до заліку.	1. «Антропос» в етимологічному вимірі і зародження антропологічної проблематики в античній Елладі. 2. Теми і проблеми антропологічного знання. 3. Проблема співвідношення душі і тіла: Платон vs. Аристотель. 4. Філософія як єдність онтологічних, гносеологічних, етичних і антропологічних проблем. Специфічність антропології. 5. Філософська антропологія у кореляції з теологічним, науковим і літературним підходами до людинознавства. 6. Зародження антропологічної проблематики на Сході й на Заході. Проблема сумісності. 7. Інтровертивність та екстравертивність у сприйнятті культури. 8. Конфуціанське вчення про «жень» як людинолюбство та «золоте правило» моралі. 9. Буддизм і стратегія подолання людських страждань. Практикування самообмеження. 10. Чинник «осьового часу» світової історії та емансипація індивіда. Перехід від міфології до морально-етичної філософії. Сумління і вибір. 11. «Золоте правило» моралі: спільні духовні витоки людства. 12. Гомер і Гесіод: антропологічна проблематика в епічних поемах давньої Еллади. 13. Започаткування антропології у софістів: переорієнтація філософської рефлексіїз космосу на людину. 14. Сократовий етичний раціоналізм. Критика релятивізму софістів. 15. Антропологія у співвідношенні з етикою й політикою. 16. Систематичний та історичний способи постановки питань щодо

	філософської антропології. 17. Антропологічні питання філософії: від античності до початку XXI сторіччя. Еволюція антропологічних підходів у західному мисленні. 18. Аристотелівське вчення про три природи душі. 19. Філософська антропологія елліністичної доби: від кінізму до стоїцизму. 20. Наслідки панування Александра Македонського: принципова зміна клімату в античній філософії. 21. Мислення в епоху еллінізму: розуміння філософії як мистецтва жити. 22. «Атараксія» та «апатія» як психологічно-філософські стани. Протиставлення індивіда до суспільства. 23. Діоген Сінопський. Антропологічні підходи кініків. 24. Антропологія епікурейців. Подолання страху перед богами, перед невідомим і перед смертю. 25. Погляди на людину стоїків. 26. Християнські основи антропології. Августин. 27. Антропологія як христологія. 28. Становлення антропології на основі християнської релігії. 29. Стратегія «розсіювання» в антропологічному дискурсі раннього християнства. 30. «Агапе» і любов до ближнього. Агапе та caritas. Августинівське протиставлення caritas до cupiditas. Критика язичництва й егоїстичного концепту любові. 31. Чинник гріховності в контексті переродження людини: від Адама до Ісуса Христа. Наслідування Христа. 32. Антропологія у християнській філософській традиції середньовіччя: від бл. Августина до Томи Аквінського. 33. Концепт любові у Августина в інтерпретації Ганни Арендт. 34. Антропологія Томи Аквінського. Людина як compositum душі і тіла. Полеміка з аверроїстами. 35. Антропологічні погляди М. Монтеня. Скептицизм пізнього

	Ренесансу і його специфіка. Осмислення людини як істоти «із плоті і крові». 36. Вплив Монтеня на Паскаля. Антропологічні відкриття Паскаля. Паскаль як предтеча екзистенціалізму. 37. Антропологічні погляди романтиків. 38. Погляди на людину крізь призму антагонізму між романтизмом та Просвітництвом. 39. Багатогранність і суперечлива природа людини. Спроби реабілітації християнських цінностей у романтизмі. 40. Антропологічні погляди Ім. Канта. 41. Від людини до надлюдини. Ф.Ніцше. 42. Вичерпання проекту людини. Людина як линва між твариною та надлюдиною. Три перетворення людського духу. Етика «любові до дальнього». 43. Екзистенційне тлумачення людини у філософії С.К'єркегора. 44. Естетична, етична та релігійна стадії людського існування, їхні основні репрезентанти. Телеологічне усування етичного на релігійній стадії. Поняття конфініумів. 45. К'єркегорові поняття провини, страху і відчаю. 46. Екзистенційне мислення ХХ сторіччя. Питання про людину. 47. Релігійний екзистенціалізм Ясперса. Предметне буття, екзистенція та трансценденція. Комунікація. 48. «Межові ситуації» як передумова виявлення екзистенції у К. Ясперса. 49. Екзистенціальна філософія М.Гайдеґера. Екзистенціали як феномени людського буття. 50. Історичний контекст людського існування. Темпорально-танатологічний дискурс. 51. Людина як проект і «даремна пристрасть». Феномен атеїстичного екзистенціалізму Сартра. 52. Вчення про людину і концепція гуманізму у філософії неотомізму. 53. Концепція інтегрального гуманізму Ж. Марітена. Критика двох моделей гуманізму з точки зору християнського мислення. 54. Теоцентричний гуманізм як противага до гуманізму антропоцентричного. Критика радянської та ліберальної концепцій гуманізму.

	55. Релігійне мислення Е.Жільсона. Феномен aggiornamento. Переосмислення поняття caritas та енцикліка Папи Бенедикта XVI «Бог є любов». 56. Антропологія в межах феноменологічного мислення. 57. Філософія Макса Шелера. Становище людини в космосі. 58. Інтенціональність свідомості. Епохе. Феноменологічна редукція. 59. Життєвий світ і наука. Від Е.Гуссерля до Ж.-Л. Марйона. 60. Внесок у феноменологію М. Гайдеґґера. Герменевтична феноменологія як корекція феноменології трансцендентальної. 61. Феноменологія тілесності М. Мерло-Понті. 62. Етика Е. Левінаса як альтернатива до фундаментальної онтології Гайдеґґера. Філософія обличчя Іншого. 63. Феноменологія в сучасних умовах. Феноменологія дару Ж.-Л. Марйона. 64. Антропологічні ідеї у світлі розвитку американського прагматизму. 65. Філософія постмодернізму у контексті проблематики постлюдини. 66. Ф. Ніцше і постмодернізм. Іманентистська перспектива сприйняття людини. 67. Основні критерії постмодернізму. Критика принципового, апологія випадкового. 68. Ж.Дельоз і поняття різоми. Ідея тіла без органів. 69. Антропологія і прикладна етика. Осмислення явищ клонування, евтаназії тощо. 70. Когнітивні науки та вагомість нейронаук. Кіберпростір людини.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

ДОДАТОК

Схема курсу

Тиж. / дата / год.-	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)* *лекція, самостійна, дискусія, групова робота)	Матеріали	Література.*** Ресурси в інтернеті	Завдання, год	Термін виконання
Тиж. 1. **2 акад. год.**	***Тема 1*: *Предмет, завдання і структура курсу.*** Визначення предмету, мети й основних параметрів курсу. Співвідношення філософської антропології з біологічною (науковою) та релігійною парадигмами антропологічного знання. Місце антропології в структурі філософського знання, її кореляція з онтологією, гносеологією, етикою, аксіологією тощо.	Лекція *F2F*	Презентація, Відеоматеріали Навчально-методичні матеріали	1, 18, 36	Індивідуальне завдання Ведення тематичного словника Підготовка презентації	
Тиж. 3. **2 акад. год.**	***Тема 2*: *Започаткування антропологічної рефлексії в західній філософії*** Систематичний та історичний способи постановки питань стосовно філософської антропології. Антропологічні питання: від античності до початку XXI сторіччя. Антропологічні сліди в досократівській філософії. Антропологічні погляди Діогена з Аполлонії. Значення софістів. Переваги і недоліки антропології	Семінарське заняття	Презентація, Навчально-методичні матеріали	8, 36	Індивідуальне завдання Ведення тематичного словника Підготовка презентації	

	софістів. Сократівсько-платонівська критика суггестії та еристики. Дуалізм душі і тіла. **Платон. «Федон».**					
Тиж. 3. **2 акад. год.**	***Тема 3. Антропологічна рефлексія в межах синтетичного періоду античної філософії.*** Сократовий спадок. Етичний раціоналізм і маєвтичний експеримент. Вчення про душу Платона і Аристотеля. Схожості та відмінності. Основні ідеї Аристотелевого трактату «Про душу». Вищість раціональної природи. Людина як істота соціальна і розумна. Людина в теоретичному, практичному та «поєтичному» вимірах. Інтегративність Аристотелевого підходу до людини.	Лекція *F2F*	Презентація, відеоматеріали	12, 36	Виконання індивідуального завдання Ведення тематичного словника Підготовка презентації	
Тиж. 4. **2 акад. год.**	***Тема 4. Людина в елліністичному мисленні.*** Радикальні історичні зміни і перегляд поглядів на людину. «Атараксія» та «апатія» як психологічно-філософські стани. Протиставлення індивіда до суспільства. Підданий замість громадянина. Діоген Сінопський. Антропологія кініків. Людина і	Семінарське заняття	Презентація, Відеоматеріали Навчально-методичні матеріали	34, 40, 56	Написання есе Ведення тематичного словника Підготовка презентації	

	тварина. Ідеал природної людини. Антропологічні погляди епікурейців. Оволодіння практичною мудрістю у справі подолання страху перед богами, перед невідомим і перед смертю. **Сенека. «Моральні листи до Луцілія»**					
Тиж. 5. **2 акад. год.**	***Тема 5. Антропологічні погляди філософії стоїцизму.*** Антропологічні погляди стоїків та їхня еволюція. Від Зенона до римської Стої. Неостоїцизм у римському мисленні: долання крайнощів кінізму, скептицизму, епікуреїзму. Філософ-стоїк і людські слабкості. Доктрина апатії і стратегія позбавлення афективних станів.	Лекція *F2F*	Презентація, Відеоматеріали Навчально-методичні матеріали	31, 34, 56	Підготовка авторської анкети Проведення дослідження	

Тиж. 6 **2 акад. год.**	***Тема 6. Антропологія у християнській філософській традиції середньовіччя: від бл. Августина до Томи Аквінського.*** Антропологічні погляди на основі християнської релігії. Антропологія як христологія. Наслідування Христа. «Агапе» і любов до ближнього. Від агапе до caritas. Протиставлення caritas до cupiditas. Деструкція егоїстичного концепту любові. Чинник гріховності в контексті переродження людини: від Адама до Ісуса Христа. Концепт любові у Августина в інтерпретації Ганни Арендт. Антропологія Томи Аквінського. Людина як compositum душі і тіла. Полеміка з аверроїстами. **Августин «Сповідь»**	Семінарське заняття	Презентація, Відеоматеріали Навчально-методичні матеріали	2, 7, 72	Написання есе Ведення тематичного словника Підготовка презентації	
Тиж. 7. **2 акад. год.**	***Тема 7. Антропологічні погляди Б. Паскаля*** Антропологічні погляди М. Монтеня. Скептицизм пізнього Ренесансу і його специфіка. Осмислення людини як істоти «із плоті і крові». Вплив Монтеня на Паскаля. Антропологічні відкриття Паскаля. Самотність людини у космосі. Велич і мізерність людини. Онтологічна і морально-етична дуальність людського існування.	Лекція *F2F*	Презентація, Відеоматеріали Навчально-методичні матеріали	26, 27	Індивідуальне завдання Ведення тематичного словника Підготовка презентації	

	Танатологічна проблематика. Паскаль як предтеча екзистенціалізму					
Тиж. 8. **2 акад. год.**	***Тема 8. Антропологічні погляди романтиків*** Погляди на людину крізь призму антагонізму між романтизмом та Просвітництвом. Нове прочитання Шекспіра, Сервантеса, Кальдерона. Багатогранність і суперечлива природа людини. Європа і християнський світ. Спроби реабілітації християнських цінностей у романтизмі. Новаліс, Шатобріан, Баадер. Філософія романтизму і «весна народів». **Б.Паскаль «Думки»**	Семінарське заняття	Презентація, Відеоматеріали Навчально-методичні матеріали	17, 56	Застосування методики чи тесту Проведення дослідження	
Тиж. 9. **2 акад. год.**	***Тема 9. Антропологічні засади філософії Ім. Канта.*** Людське повноліття як здатність жити своїм власним розумом. «Що таке людина?» – заключне з чотирьох фундаментальних питань філософії. Інструментальне і комунікативне ставлення до Іншого. Ідеї Канта в переосмисленні критичною теорією Франкфуртської школи.	Лекція *F2F*	Презентація, Відеоматеріали Навчально-методичні матеріали	27, 28, 72	Індивідуальне завдання Ведення тематичного словника Підготовка презентації	
Тиж. 10.	***Тема 10. Від людини до надлюдини: Ф.Ніцше*** Трансформація Шопенгауерових ідей Фрідріхом Ніцше: від «волі	Семінарське заняття	Презентація, Відеоматеріали Навчально-методичні	14, 23, 25, 31	Індивідуальне завдання Ведення тематичного словника	

2 акад. год.	до життя» до «волі до влади». Основні ідеї Ніцше. «Так казав Заратустра». Концепт нігілізму. Імморалізм Ніцше й радикальна критика християнства. «Антихристиянин» Вичерпання проекту людини. Людина як линва між твариною та надлюдиною. Три перетворення людського духу. Етика «любові до дальнього». **Ф.Ніцше «Так казав Заратустра»**		матеріали		Підготовка презентації	
Тиж. 11. **2 акад. год.**	***Тема 11. Екзистенційне тлумачення людини у філософії С.К'єркегора.*** Загальна ідентифікація екзистенційної філософії. Поняттєва специфіка. Міждисциплінарний вимір екзистенційних ідей. Екзистенційність і екзистенціальність. Основні критерії екзистенційного мислення. К'єркеґор: діалектика непрямого повідомлення і стадіальна концепція. Естетична, етична та релігійна стадії людського існування, їхні основні репрезентанти. Телеологічне усування етичного на релігійній стадії. Поняття конфініумів. Поняття провини, страху і відчаю.	Лекція *F2F*	Презентація, Відеоматеріали Навчально-методичні матеріали	10, 11, 16, 20, 35	Написання есе Ведення тематичного словника Підготовка презентації	

Тиж. 12. **2 акад. год.**	***Тема 12. Екзистенційне мислення XX сторіччя.*** Історичні й соціальні передумови постання екзистенціалізму як течії. Релігійний екзистенціалізм Ясперса. Предметне буття, екзистенція та трансценденція. Комунікація. «Межові ситуації» як передумова виявлення екзистенції. Екзистенціальна філософія М.Гайдеґґера. Екзистенціали як феномени людського буття. Історичний контекст людського існування. Темпорально-танатологічний дискурс. Феномен атеїстичного екзистенціалізму Сартра. Філософія моралі в конкретній життєвій ситуації. Явище вибору. Конфліктність двох свобод. **С.Кєркегор «Страх і тремтіння»**	Семінарське заняття	Презентація, Відеоматеріали Навчально-методичні матеріали	3, 5, 6, 11, 12, 15, 19, 24, 29	Написання есе Ведення тематичного словника Підготовка презентації	
Тиж. 13. **2 акад. год.**	***Тема 13. Вчення про людину і концепція гуманізму у філософії неотомізму*** Концепція інтегрального гуманізму Ж. Марітена. Критика двох моделей гуманізму з точки зору християнського мислення. Теоцентричний гуманізм як противага до гуманізму антропоцентричного. Критика	,Лекція *F2F*	Презентація, Відеоматеріали Навчально-методичні матеріали	11, 26	Індивідуальне завдання Ведення тематичного словника Підготовка презентації	

	радянської та ліберальної концепцій гуманізму. Релігійне мислення Е.Жільсона. Феномен aggiornamento. Неотомізм і сучасне католицьке мислення. Переосмислення поняття caritas та енцикліка Папи Бенедикта XVI «Бог є любов».					
Тиж. 15. **2 акад. год.**	***Тема 14. Антропологія в межах феноменологічного мислення.*** Філософія Макса Шелера. Становище людини в космосі. Інтенціональність свідомості. Епохе. Феноменологічна редукція. Життєвий світ і наука. Від Е.Гуссерля до Ж.-Л. Марйона. Внесок у феноменологію М. Гайдеґґера. Герменевтична феноменологія як корекція феноменології трансцендентальної. Феноменологія тілесності М. Мерло-Понті. Етика Е. Левінаса як альтернатива до фундаментальної онтології Гайдеґґера. Філософія обличчя Іншого. Феноменологія в сучасних умовах. Феноменологія дару Ж.-Л. Марйона. **Ж. Марітен «Інтегральний гуманізм»**	Семінарське заняття	Презентація, відеоматеріали, навчально-методичні матеріали	14, 19, 72	Підготовка авторської анкети Проведення дослідження	
Тиж. 15.	***Тема 15. Антропологічні ідеї у світлі розвитку американського***	Лекція	Презентація, Відеоматеріали	4, 32	Підготовка авторської анкети	

2 акад. год.	***прагматизму.*** Поняття ситуації. Взаємодія організму і середовища. Прагматистська теорія істини як альтернатива до кореспондентської моделі. Принцип практичних наслідків Ч.С. Пірса. Філософія і психологія на прагматистських засадах: В. Джеймс. Розвиток прагматистських ідей у Дж. Дюї: інструменталізм. Неопрагматизм Р. Рорті. Спроба синтезу «раннього» Гайдеґґера та «пізнього» Вітгенштайна.	*F2F*	Навчально-методичні матеріали		Проведення дослідження	
Тиж. 16. **2 акад. год.**	***Тема 16. Філософія постмодернізму у контексті проблематики постлюдини.*** Ніцше і постмодернізм. Іманентистська перспектива сприйняття людини. Основні критерії постмодернізму. Критика принципового, апологія випадкового. Ж.Дельоз і поняття різоми. Прикладна етика. Осмислення явищ клонування, евтаназії тощо. Колажність культури. Когнітивні науки та вагомість нейронаук. Інформаційна та біотехнологічна революції як визначальні для сучасного стану світу. Кіберпростір людини.	Семінарське заняття	Презентація, Відеоматеріали Навчально-методичні матеріали	13, 30, 33, 34, 39, 43	Індивідуальне завдання Ведення тематичного словника Підготовка презентації	

	Ж.-П. Сартр **«Екзистенціалізм – це гуманізм»**					